

богослов'я, став єпископом Староруським, вікарієм Новгородським. А 23 липня 1836 року професора богословських наук, інспектора академії архимандрита Антонія було призначено ректором Полтавської семінарії.

Зовсім іншою була ситуація з плинністю викладацького складу серед педагогів, що читали гомілетуку. Упродовж досліджуваного періоду її почергово викладали четверо викладачів, а саме: Платон Іванович Ставров, Степан Дмитрович Шипулінський, Яків Косьмич Амфітеатров, Назарій Антонович Фаворов. Усі вони не мали чернечого сану, не претендували на високі церковні посади і могли зосередитись на викладанні гомілетуки.

Спрямованість Святого Синоду на регламентацію і уніфікацію навчального процесу в духовних академіях, а також плинність викладачів богослов'я не сприяли науково-методичній діяльності педагогів. Зокрема, викладачі богослов'я, окрім власних слів, проповідей, повчань і промов, не мали опублікованих праць. Із наставників гомілетуки лише Якову Косьмичу Амфітеатрову вдалося видати власний підручник. Він розумів, що ця навчальна дисципліна не могла «залишатись у тих межах, які визначені були класичною книгою (тією, яка пропонувалась комісією). Професор, не відступаючи від програми свого попередника і розкривши за вимогами керівництва загальну частину риторики, звернув увагу потім на церковний статут, з якого він почерпнув трактати про нові роди і види співбесід. Через це гомілетука почала перетворюватись на виключно православну науку» [1, с. 96]. Вихід у світ роботи «Чтения о церковной словесности, или гомилетика» (Київ, 1846 р.) сприяв вдосконаленню підготовки студентів до застосування таких методів виховного впливу як проповідь і повчання в усіх духовних академіях Російської імперії.

Таким чином, основними чинниками, що впливали на якість педагогічної освіти в Київській духовній академії в означений період, визначено закріплену статутом орієнтацію навчального процесу на розумовий розвиток студентів, сувору регламентацію діяльності викладачів, плинність педагогічних кадрів, дуже слабку науково-методичну роботу педагогів. Нажаль, більша частина означених чинників негативно впливали на якість підготовки майбутніх священиків до релігійно-морального виховання пастви.

Література

1. Аскоченский В. История Киевской духовной Академии по преобразовании ее в 1819 г. / В. Аскоченский. – Спб., 1863. – 282 с.
2. Гончаренко Семен Устимович. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко; гол. ред. С. Головка. – К.: Либідь, 1997. – 374 с.
3. Енциклопедія освіти / Акад пед наук України, гол. ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. О должностях пресвитеров приходских (на церковно-славянском языке). – М.: Сретенский монастырь, 2004. – 224 с.
5. Педагогический энциклопедический словарь / гл. ред. Б. М. Бим-Бад. – М.: Большая Российская энциклопедия, 2002. – 528 с.

УДК: 378.015

Тимош Ю. В.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГА

Однією із найбільш вагомих та актуальних проблем сьогодення є проблема морального становлення особистості. Особливої актуальності вона набуває на сучасному етапі розвитку суспільства, коли все більше загострюються проблеми культурного і духовного відродження України. І, як справедливо зазначає А. Донцов,

соціальне оздоровлення суспільної моралі та покращення морального виховання підростаючого покоління значною мірою залежить від сформованості моральної культури педагога [3, с. 5]. Передумовами морального виховання та розвитку моральної культури особистості є формування в неї відкритості, спрямованості на іншого, потреби у морально-психологічному взаєморозумінні, про що зазначено в працях Т. Аболіної, І. Бега, І. Данилюка та інших.

Аналізу поняття моральної культури присвячені дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених різних наук, до них належать: філософські (М. Булатов, В. Лекторський, Г. Межуєв, Є. Юдін), психологічні (К. Абульханова-Славська, Б. Ананьєв, П. Гальперін, М. Каган, О. Леонтьєв, Б. Ломов, С. Рубінштейн), педагогічні (О. Батюшкіна, В. Давидов, А. Донцов, І. Лернер, В. Петляєва, Я. Пономарьов). У працях науковців моральна культура розглядається як наслідок морального розвитку людини, що характеризується рівнем засвоєння моральних цінностей, причетністю до їх створення, збереження та реалізації в практичній діяльності [5].

У філософській думці (М. Горлач, В. Кремень, С. Ніколаєнко, М. Требін) моральну культуру особистості найчастіше характеризують як моральний розвиток і моральну зрілість, яка виявляється, по-перше, у культурі моральних почуттів, що є вираженням здатності особистості до співчуття, співпереживання, милосердя, тобто спроможності відчувати чужі біль і радість як власні; по-друге, в культурі етичного мислення як раціональній складовій моральної свідомості, що виражається у знанні моральних вимог суспільства, у здатності людини свідомо обґрунтовувати мету і засоби діяльності, зберігати морально-гуманістичний потенціал та регулювати поведінку [4, с. 227].

Здійснивши аналіз джерельної бази дослідження, можна стверджувати, що на етапі сучасності накопичений чималий досвід в рамках теоретико-емпіричного вивчення проблеми формування моральної культури особистості, проте недостатньо дослідженими залишаються окремі аспекти даного питання. Тому, за мету у цій статті, ми поставили здійснити аналіз наукової літератури з проблеми формування моральної культури особистості, визначення професійно значущих психологічних якостей особистості педагога, які сприяють її розвитку.

Моральна культура педагога розуміється як духовна цінність, система знань і переконань, почуттів і навичок, норм і відносин, інтересів і потреб, єдність культурно-морального досвіду, безпосередньої діяльності й поведінки, спрямованої на самореалізацію, навчання і виховання особистості учня [2, с. 58]. Варто зазначити, що вона є найголовнішою передумовою не лише оволодіння педагогічною майстерністю, але й загального професійного самовдосконалення.

Основним критерієм моральної культури педагога є його реальні вчинки. Це відстоювання загальнодержавних та національних інтересів, піклування про примноження суспільного блага, відстоювання справедливих відносин між суб'єктами діяльності, чуйність і такт по відношенню до інших, які, насамперед, утворюються на підґрунті доброзичливих почуттів, моральної свідомості і гуманістичного мислення [3, с. 13].

Тож педагог повинен володіти такими морально-психологічними якостями, як: чесність і ясність у взаєминах з людьми (викладачами, студентами); високий рівень загальної і психологічної культури; повага до професіоналізму інших і наукової спадщини; акуратність і охайність; дисциплінованість і вимогливість. Важливого значення набувають особистісні властивості, пов'язані з розвитком у педагога емпатії, тобто здатності розуміти внутрішній світ іншої людини (когнітивна сторона емпатії) і проникати в його почуття, відгукуватись на них, співпереживати з іншою людиною

(емоційна сторона емпатії). Емпатія – це здатність педагога ідентифікувати (ототожнювати) себе з учнем, стати на його позицію, поділяти його інтереси й турботи, радощі й смуток, бачити очима учня хвилюючі його проблеми, його взаємини з іншими учнями [6]. Здатність педагога стати на точку зору іншої людини (учня) знаходить своє відображення в таких його характеристиках, як доброзичливість та повага до дітей, чуйність і турбота, інтерес до їх життя, вірність своїм обіцянкам, спостережливість, чутливість, емоційне сприймання й розуміння, тактовність, уміння зважати на думку учнів. Ще однією важливою якістю педагога має стати високорозвинена здатність «володіти собою». Цю якість варто назвати емоційною стійкістю, яка виявляється в тому, наскільки терплячим і наполегливим є педагог під час здійснення своїх задумів, наскільки характерні для нього витримка й самовладання навіть у найнесприятливіших ситуаціях (стресових), наскільки він вміє тримати себе в руках в умовах негативних емоційних впливів з боку інших людей [6]. Справа, проте, полягає в тому, що в професійно-педагогічній діяльності емоційна стійкість стає тією необхідною якістю, без якої неможливе успішне здійснення педагогом своїх функцій. Тому вона свідомо формується педагогом як умова підвищення ефективності його дій.

Отже, моральна культура є одним із найголовніших компонентів життя особистості, який виявляється у сукупності принципів, норм, правил, що регулюють її дії в усіх сферах діяльності. Моральна культура педагога як основа формування його морально-регулятивної сфери передбачає єдність культури почуттів, мислення, поведінки. Вона спонукає до збереження, розподілу і примноження духовних цінностей передусім в освітній сфері, а також в усьому соціальному просторі. Саме завдяки формуванню моральної культури перебудовується сама людська особистість, відповідно до моральних цінностей, які віддзеркалюють суспільні відносини, правила та норми поведінки. Виходячи з актуальності окресленої проблеми перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у поглибленому вивченні структури моральної свідомості особистості педагога.

Література

1. Бех І. Д. Виховний процес з глибинним психозануренням як інноваційний задум // Педагогіка і психологія: Вісник АПН України. – К. : «Педагогічна преса», 2007. – 159 с.
2. Васянович Г. П. Педагогічна етика : навч. посібник / Г. П. Васянович. – К.: Академвидав, 2011. – 256 с.
3. Донцов А. В. Моральна культура вчителя. Монографія / А. В. Донцов. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. – 240 с.
4. Капітан О. Н. Поняття «моральна культура»: зміст та сутність дефініції // Вісник ЛДУ БЖД №14, 2016. – С. 223–229.
5. Петляєва В. В. Моральна культура в системі підготовки вчителя іноземних мов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/4999/1/Petliayeva.pdf>
6. Шумейкіна А. В. Психологічні особливості діяльності викладача. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.psyh.kiev.ua>

УДК 159.923

Ткачук Л. В.

ДО ВЕРШИНИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА ЧЕРЕЗ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ

Постановка проблеми. Сучасний стан психолого-педагогічної літератури визначається наявністю значної кількості понять, які характеризують певний рівень